

Ignorà 1848 ed anc ditg suenter la Rumantschia

■ (anr) 1998 è en plirs regards in onn commemorativ. Bain la pli impurtanta – ed era festivada cun diversas occurrenzas uffizialas – è l'existenza dal stadi federal dapi 150 onns. En sazez stuessan RumantschAs struschamain discurren da «noss stadi», siond che da nus n'è vegnì prendì uffizialmain zunt nagina enconuschientscha en connex cun la fundaziun da la confederaziun 1848. En la costituziun federala dals 12 da settember 1848 vegn constatà en l'artitgel 109 il suandant: «Ils trais linguatgs principals da la Svizra, il tudestg, franzos e talian, èn las linguas naziunalas da la confederaziun.» In ulteriur mussament da lez onn, che la «naziunalitad rumantscha» n'existeva nagliur uffizialmain, resorta era dal rapport da la NZZ davart l'elecziun da l'emprim cussegl federal ils 16 da november 1848. Cun il suttitel «In

collegi equilibrà» vegn constatà: «Tuttas trais naziunalitads: La tudestga, franzosa e taliana, omaduas confessiuns, la protestanta e la catolica, èn representadas en il cussegl federal. Plinavant era tuttaz nianzas da la partida progressiva (liberala) cun ils 'plauns ed andetgs'.» La cumposiziun dal cussegl federal na dastgia dentant betg esser memia heterogena. Da beneventar èsi perquai ch'ils aristocrats cun lur conservativs simpatisants n'èn betg vegnids risguardads.» Uschè lunsch l'optica da la NZZ.

Malgrà ch'igl ha dà parlamentaris federals rumantschs dapi la fundaziun dal stadi da 1848 è la «naziunalitad rumantscha» restada uffizialmain ditg nunexistenta per la confederaziun. Era en la costituziun revidida 1874 (ch'è cun bleras midadas e cumpletaziuns anc adina en vigor) sa clomi en l'artitgel 116 tuttina sco en la costituziun da 1848.

1938 – suenter 90 onns stadi federativ – daventa il rumantsch linguatg naziunal e schizunt pir 1996 era lingua uffiziala.

Almain prender enconuschientscha

Retrospectivamain fai surstar fatg che la Rumantschia ha acceptà bunamain 100 onns che ses linguatg è vegnì ignorà totalmain dal stadi da 1848. Igl ha enconuschentamain duvrà il ferm squitsch dal faschissem talian cun sias aspiraziuns irredentisticas per dar al rumantsch almain il status da lingua naziunala 1938 e prest 150 onns per al declarar uffizial. En sazez avess la «naziunalitad rumantscha» pia da «festivar» be ils 60, respectivus onns da «ses» stadi federal. Ma uschia na vulain nus tuttina betg esser. Dentant èsi inditgà da prender enconuschientscha da quest fatg e d'al tegnair en (pauc) buna memoria.